

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Osudy řecké menšiny v České republice

Nikola Klemšová

Bakalářská práce

2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Nikola KLEMŠOVÁ**
Osobní číslo: **H08563**
Studijní program: **B6107 Humanitní studia**
Studijní obor: **Humanitní studia**
Název tématu: **Osudy řecké menšiny v České republice.**
Zadávající katedra: **Katedra věd o výchově**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem bakalářské práce je bližší seznámení s osudy početné řecké menšiny v České republice. Téma bude zpracováno dle následující osnovy: 1. Nástin občanské války v Řecku, 2. řecko-české vztahy po II. světové válce, 3. emigrace řeckých uprchlíků do Československa, 4. péče o řecké děti (speciální dětské domovy a tábory), 5. kulturní činnost řecké menšiny v ČR (řecké obce a sdružení).

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HRADEČNÝ, Pavel aj. Dějiny Řecka. 2. doplň. a přeprac. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. 768 s. ISBN 978-80-7106-883-9. DO-ROVSKÝ, Ivan. Makedonci žijí mezi námi II. 1. vyd. Boskovice: Společnost přátel jižních Slovanů v nakl. Albert, 2008. 227 s. ISBN 978-80-7326-142-9. KARADZOS, Georgios. Ukradené slunce. 1. vyd. Lomnice nad Popelkou: Studio JB, 2004. 111 s. ISBN 80-86512-24-X. BOTU, Antula. Řečtí uprchlíci: kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948 ? 1989. 1. vyd. Praha: Řecká obec, 2005. 523 s. ISBN 80-239-5462-8. CIRONIS, Petros. Akce "Řecké děti 1948": dokumenty, vzpomínky a komentáře na emigraci helénských dětí v roce 1948 do Československa. 1. vyd. Rokycany: Státní okresní archiv, 2001. 265 s.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Miloslav Průka, Ph.D.
Katedra věd o výchově

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2010**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2011**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Mgr. Ilona Moravcová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2010

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 21.03.2011

Nikola Klemšová

Poděkování

Ráda bych poděkovala své rodině, která mi byla velkou inspirací nejen pro výběr tématu mé bakalářské práce, ale i jeho následné zpracování.

V neposlední řadě také děkuji Mgr. Miloslavu Průkovi, Ph.D. za cenné rady při tvorbě této práce.

Anotace

Práce se zabývá osudy řeckých uprchlíků, kteří v několika vlnách emigrovali do tehdejšího Československa a mnozí z nich stále žijí v dnešní České republice, kde vytváří silnou a aktivní komunitu.

V několika kapitolách je tak nastíněna řecká občanská válka, jejíž průběh sehrál důležitou roli v následných emigracích helénského obyvatelstva, diplomatické vztahy obou zemí – Československa a Řecka, příchod a následující péče o řecké uprchlíky, především helénské děti, a v neposlední řadě je kapitola věnována i neméně důležité aktivitě řeckých sdružení a organizací fungujících v České republice, které pomáhají nadále udržovat existenci řeckého etnika na území naší země.

Klíčová slova

občanská válka, komunismus, emigrace, dětské domovy

Annotation

The thesis deals with lives of the Greek refugees who emigrated in several transports to the former Czechoslovakia and many of them have been still living in Czech Republic where they make strong and active community.

In a few chapters there are outlined Greek civil war, which course was very important for the subsequent emigrations of Hellenic people, diplomatic relations between both countries – Czechoslovakia and Greece, the arrival and following care of Greek refugees, especially Hellenic children, and last but not least there is a chapter about no less important activity of Greek association and organizations which work in Czech Republic and help to keep the existence of the Greek ethnic group on the territory of our country.

Keywords

civil war, communism, emigration, foster houses

OBSAH

ÚVOD	10
1. Nástin občanské války v Řecku	11
1.1. Okupace Řecka – I. fáze občanské války	11
1.1.1. Řecké politické skupiny.....	11
1.1.2. První vnitrostátní nepokoje a jejich dopad na boj proti okupaci.....	12
1.1.3. Rozmach komunistů a konec fašistické okupace.....	12
1.2. Poválečné období – II. fáze občanské války	13
1.2.1. Snaha o oslabení komunistů.....	13
1.2.2. Smířlivé kroky Winstona Churchilla.....	14
1.2.3. Nová strategie komunistů, podpora od Jugoslávie a návrat krále...	15
1.3. Vyhlášení Trumanovy doktríny – III. fáze občanské války	17
1.3.1. Vnitřní problémy obou stran.....	17
1.4. Poslední dny občanské války	18
2. Československo – řecké vztahy po II. světové válce	20
2.1. Navázání vzájemných diplomatických vztahů po vzniku Československa a během II. světové války	20
1.2.1. První oficiální diplomatické styky.....	20
2.1.2. Nástup Metaxasovy diktatury a ochabnutí diplomatických vztahů...	20
2.2. Vývoj vztahů po II. světové válce	21
2.2.1. Referát pro Řecko.....	21
2.2.2. Československo – řecká společnost.....	22
2.2.3. Oficiální a neoficiální československo – řecké vztahy.....	23
3. Emigrace řeckých uprchlíků do Československa	24
3.1. Situace řeckých občanů	24
3.2. Organizace útěku řeckých uprchlíků	24
3.2.1. Přípravy Československa k přijetí emigrantů.....	24
3.3. První vlna transportů 1948 – 1949	25
3.4. Druhá vlna transportů, podzim 1949	26

3.5. Následná péče o uprchlíky.....	27
4. Péče o řecké děti, speciální dětské domovy a tábory.....	29
4.1. Správa akce řeckých dětí.....	29
4.2. Celkový stav řeckých emigrantů po příchodu do Československa.....	30
4.2.1. Zdraví a léčba řeckých dětí.....	30
4.2.2. Evidence uprchlíků.....	31
4.3. Dětské domovy.....	32
4.3.1. Finance a ošacení.....	33
4.3.2. Personál dětských domovů.....	34
4.3.3. Režim a chod domovů.....	35
4.3.4. Zaměstnání, vzdělávání a volný čas.....	36
4.3.5. Konec domovů řeckých dětí.....	38
4.4. Dohled na život dětí a jeho dokumentace.....	38
5. Kulturní činnost řecké menšiny v ČR.....	40
5.1. První umělecké soubory.....	40
5.2. Reemigrace.....	41
5.3. Současné organizace a sdružení.....	41
5.3.1. Řecké obce.....	42
5.3.2. Asociace řeckých obcí (AŘO).....	43
5.3.3. Lyceum Řekyň v České republice.....	43
5.3.4. Ostatní řecká sdružení a organizace.....	44
ZÁVĚR.....	45
Použitá literatura a zdroje.....	46
Seznam požitých zkratk.....	47

Úvod

V dnešní době žije v České republice více jak tři tisíce lidí hlásících se k řecké národnosti. Ve většině případů se jedná o řecké uprchlíky, kteří opouštěli svou rodnou zemi během a po konci řecké občanské války, která samovolně navázala na fašistickou okupaci Řecka během války světové.

Dnes tyto lidi známe jako své spoluobčany, sousedy, přátelé a mnohdy i jako členy našich rodin. Uznáváme jejich kulturu a chápeme je jako právoplatné obyvatele naší země. I přesto, málokdo z nás má v dnešní době ponětí o osudech těchto řeckých emigrantů, kteří přicházeli do tehdejšího Československa již koncem 40. let 20. století, a z nichž tak někteří žijí na území naší země i více jak šedesát let svého života.

Protože jedna část mé rodiny pochází z Řecka, měla jsem vždy blízko nejen k řecké mentalitě, ale i kultuře. Má prababička spolu se svými dětmi opustila Heladu právě v důsledku občanské války a do ČSR se dostala během roku 1949, po krátkém pobytu v bývalé Jugoslávii. O důvodech, které vedly mé blízké příbuzné k útěku z Řecka či o jejich životě krátce po příjezdu do Československa, se v naší rodině nikdy příliš nemluvalo a ani školní vzdělání mi nikterak nenapomohlo do této problematiky, ať už řecké občanské války nebo života uprchlíků po příchodu do Československa, nahlédnout.

Z těchto důvodů jsem si jako cíl své práce stanovila zmapování příchodu helénských obyvatel do tehdejšího Československa, konkrétně na území nynější České republiky.

Snažím se nahlédnout nejen na průběh řecké občanské války a s ní spojené důvody, které vedly k útěku řeckých občanů z jejich rodné země, ale přiblížit také vzájemné vztahy mezi Československem a Řeckem či připomenout následnou péči o řecké děti, která jim byla na území naší země poskytnuta. V neposlední řadě chci také poukázat na nynější kulturní činnost řeckých sdružení v České republice, která propojují nejen osudy helénských emigrantů u nás, ale zasluhují se také o stálé fungování silné řecké komunity v ČR.

1. Nástin občanské války v Řecku

1.1. Okupace Řecka - I. fáze občanské války

Události řecké občanské války se datují mezi léta 1946 až 1949. Podíváme – li se však hlouběji ke kořenům tohoto konfliktu, zjistíme, že občanská válka, konkrétně její první fáze, má své počátky již v době II. světové války, během níž bylo území Řecka okupováno italskými a německými fašisty.

1.1.1. Řecké politické skupiny

Řecko v té době bylo konstituční monarchií a v jeho čele stál král Jiří II. Ten však po vpádu italských a následně německých a bulharských jednotek opustil svou vlast a společně se svým vládním kabinetem prchl do Egypta. Jeho exilová vláda, v čele s premiérem Tsuderosem, pak byla uznána všemi západními spojenci.

V Řecku se během toho také vytvořilo protifašistické hnutí pod taktovkou řeckých komunistů, kteří dosahovali obrovské podpory a sympatií většiny řeckého obyvatelstva. Zformována tak byla Národněosvobozenecká fronta EAM, jejíž hlavní složkou se stala Řecká lidová osvobozenecká armáda ELAS, složená nejen z příznivců komunistické strany, ale především z obyčejných venkovanů, zemědělců a rolníků - republikánů, „kteří po vzoru jiných národů Evropy chtěli nastolit v zemi demokracii a svobodu – hodnoty za které Helénové bojovali a obětovali své životy“¹. Později, v zimě roku 1944, nazval Winston Churchill armádu ELAS „bandou gangsterů a banditů z hor“. Faktem však zůstává, že Národněosvobozenecké frontě se spolu se svou jednotkou ELAS poměrně rychle podařilo celý řecký národ sjednotit v boji proti okupantům.

Vedle toho vznikaly i skupiny pravicovějšího smýšlení, kdy nejznámější byla např. Národní republikánská řecká liga EDES nebo Národní a sociální osvobození EKKA. Národněosvobozenecká fronta EAM však po celou dobu hrála prim domácího odboje.

---

¹ CIRONIS, Petros. *Akce „Řecké děti 1948: dokumenty, vzpomínky a komentáře na emigraci helénských dětí v roce 1948 do Československa*. 1. vyd. Rokycany: Státní okresní archiv, 2001. s. 29.

1.1.2. První vnitrostátní nepokoje a jejich dopad na boj proti okupaci

Hlavním cílem celého řeckého národa byl boj proti okupantům. Společné kroky nicméně záhy zasáhly první vnitrostátní neshody. Řečtí republikáni a jejich stoupenci měli jasné představy o poválečných volbách, které měly být svobodné. Proti tomu však tvrdě bojovala řecká exilová vláda, která pociťovala obavy o své postavení a chtěla za každou cenu udržet veškerou moc v rukou krále.

Podporu králi zajišťovalo nejen zahraniční postavení exilové vlády, ale i domácí pravicové skupiny. Velká Británie, v jejímž čele stál premiér Winston Churchill, byla velkou oporou pravicové vlády, přičemž její prvotní snahou bylo ubránit Řecko před komunisty a jejich rozmachem, a to i přesto, že v červenci 1943 došlo k podepsání tzv. Vojenské dohody, na jejímž základě bylo partyzánské vojsko ELAS Brity oficiálně uznáno jakožto spojenec.

Nepokoje které mezi EAM a pravicí stále rostly, posléze přešly až ve vojenské střetnutí trvající od října 1943 do února 1944. Obě bojující strany posléze došly ke vzájemné shodě, že jejich společný konflikt zcela neprospívá boji proti fašismu, a tak 29. února 1944 vznikla vzájemná dohoda, v níž se obě strany zavázaly ke společnému boji proti fašismu a snaze řešit vzájemné problémy mírovou cestou.

1.1.3. Rozmach komunistů a konec fašistické okupace

Ještě než bylo docíleno konečného ústupu okupantských jednotek, odehrálo se v Heladě několik důležitých momentů. Tím prvním bylo vytvoření Politického výboru národního osvobození PEEA komunisty, a to ve většině horských oblastí země. PEEA, který bývá obvykle nazýván jako tzv. horská vláda, získal v následných volbách do Národní rady důvěru a došlo i ke schválení jeho programu.

Královský režim na tuto situaci reagoval nesouhlasně a dal najevo, že je ochoten jednat o utvoření celonárodní vlády. Ovšem jednání o vytvoření vlády národní jednoty ztroskotala a skutečnou moc nad Řeckem tak měla ve svých rukách partyzánská armáda ELAS, která měla v létě 1944 pod svou kontrolou dvě třetiny řeckého území.

Za těchto událostí podezřívala Velká Británie řecké komunisty, že chtějí postupně získat veškerou politickou moc v zemi a ohrozit tím obnovu mocenského uspořádání sil nad Řeckem. Churchill tak byl nucen přistoupit k podepsání tzv. Procentové dohody mezi ním a Stalinem, v Moskvě v říjnu roku 1944. Dohoda se

týkala rozdělení sfér vlivu na Balkáně a na jejím základě Řecko spadalo do britského pole působnosti, Stalin na oplátku získal vliv v jiných zemích jihovýchodní Evropy, např. v Rumunsku.

Plánované vniknutí Britů na území Helady pak na sebe nenechalo dlouho čekat. V období měsíců září až listopad, když na Hitlerův rozkaz z Řecka ustupovaly poslední německé jednotky, do země současně vstupovali Britové. Armáda ELAS, která pronásledovala fašistické oddíly, zároveň obsazovala oblasti Řecka. Výjimkou byla jen oblast Epiru, kde se podařilo nastolit moc pravicové EDES. Válka Řeků proti okupantům tak byla postupně ukončena na podzim roku 1944. Míru se však země ještě několik let nedočkala.

1.2. Poválečné období – II. fáze občanské války

Vedle problémů, které Řecku způsobila II. světová válka, se země musela vyrovnávat i s pokračujícím bojem o moc, který mezi sebou stále vedla řecká komunistická strana a pravicová vláda spolu se svými přívrženci.

Velká Británie, kterou nadále zužovaly obavy z možného šíření komunismu a spolupráce řeckých komunistů se Sovětským svazem, byla s řeckou monarchistickou vládou zajedno, že bude – li potřeba zabránit komunistům v převzetí moci nad Řeckem, použijí jakýchkoliv prostředků. *„Stalin s ohledem na potřebu spolupráce s Velkou Británií v ještě nedokončené válce s Německem a v zájmu stabilizace očekávaných sovětských mocenských zisků v jihovýchodní a střední Evropě zachovával v řecké otázce velkou zdrženlivost a přidržel se v tomto ohledu důsledně své „procentové“ dohody s Churchillem.“²*

Řečtí komunisté však našli silnou podporu u prvního muže jugoslávského komunistického režimu. Byl jím prezident Josip Broz Tito, který v pomoci komunistické straně Řecka viděl i zisky v podobě začlenění Řecka do plánované „Balkánské federace“ a upevnění silného jugoslávského postavení na Balkáně.

1.2.1. Snaha o oslabení komunistů

Pravicová vláda, v jejímž čele stanul nově zvolený premiér Georgios Papandreu, podnikla další krok k posílení své moci a oslabení té komunistické.

Papandreu vyvinul úsilí o demobilizaci odbojových jednotek a vytvoření jediné

² HRADEČNÝ, Pavel aj. *Dějiny Řecka*. 2. doplň. a přeprac. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 452. ISBN 978-80-7106-883-9.

národní armády. „*Smyslem Papandreova návrhu bylo připravit komunisty o jejich klíčový nástroj mocenského boje a získat nad nimi vojenskou převahu.*“³ Jen naoko se mluvilo o vytvoření celonárodních ozbrojených sil za účasti bojovníků ELAS, jelikož již předem bylo stanoveno, že poměr vojáků z ELAS bude oproti počtu těch z EDES minimální. I přesto byla reakce Národněosvobozené fronty EAM přistoupení na požadavek rozpustit vlastní armádu, avšak za podmínek, že se stejně jako s Řeckou lidovou osvobozenou armádou bude postupovat i s monarchistickými útvary a nová armáda se bude skládat ze stejného podílu příslušníků ELAS i pravice. Tohoto kompromisu však nebylo dosaženo a napomohla tomu značnou měrou i Velká Británie, která nedopustila žádných ústupků komunistům.

Vše tedy vyvrcholilo ultimátem britského vojenského velitele v Řecku, generála Ronalda Scobiea z 1.12.1944, který žádal o okamžité rozpuštění jednotek ELAS. Levice na tuto žádost reagovala okamžitým odvoláním šesti zástupců EAM z vlády, svoláním neozbrojené demonstrace na 3.12.1944 a vyhlášení generální stávky na den následující.

Demonstrace se odehrála na athénském náměstí Syntagma a i přesto, že mělo jít o demonstraci neozbrojenou, nakonec se vryla do paměti všech jako krvavá událost, při níž bylo podle oficiálních zpráv zabito 10 demonstrantů a 60 jich bylo zraněno. Skutečný počet obětí i zraněných byl však několikanásobně vyšší než se udává a policie, která střílela do davu lidí, se tak další dny musela potýkat s ozbrojenými potyčkami ze stran bojovníků ELAS, kteří se mstili za mrtvé oběti.

Proti povstalcům pomohla zasáhnout i Velká Británie, která poskytla spojencům tanky, dělostřelectva a letectvo. Další střety se pak postupně rozšířily na celé území Athén. Svou sílu zde umocňovala pravice, již se do Vánoc roku 1944 podařilo převzít kontrolu nad polovinou hlavního města.

1.2.2. Smířlivé kroky Winstona Churchilla

Winston Churchill, jehož cílem bylo dovést boj proti EAM a ELAS až do jejich kapitulace, později přešel ke smířlivějšímu přístupu. Donutily ho k tomu dvě okolnosti – tlak Spojených států amerických pozastavujících se nad chováním Británie

---

³ HRADEČNÝ, Pavel aj. *Dějiny Řecka*. 2. doplň. a přeprac. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 453. ISBN 978-80-7106-883-9.

v Athénách, a sami obyvatelé Velké Británie, kteří projevovali značný nesouhlas s britským postupem.

Na Churchillův popud tak došlo v Řecku k určitým změnám. Panovník Jiří II. přenechal správu země regentovi, a to do doby, než padne rozhodnutí o státní formě na základě plebiscitu. Do funkce regenta byl posléze dosazen arcibiskup Damaskin, který již ze své funkce jmenoval do čela nové vlády generála Nikolaose Palastirase.

Dalším Churchillovým smířlivým krokem měla být jeho návštěva Athén v období Vánoc, kdy byla svolána konference, jíž se měli zúčastnit všichni političtí představitelé Řecka, včetně komunistů. Témat k projednání bylo hned několik, ať už zmíněné jmenování regenta nebo vytvoření národní vlády za účasti komunistické strany.

Průběh konference však nebyl takový, jak se předpokládalo, jelikož se komunisté neustále snažili prosazovat své požadavky, aniž by měli snahu sami podstoupit nějaké ústupky. Proto v mezidobí let 1944 a 1945 došlo k dalším ozbrojeným konfliktům, které stály řecké komunisty velkou ztrátou důvěry a obliby u řeckých obyvatel a především nadvládu nad hlavním městem. 11.11.1945 museli navíc přistoupit na podmínky britského příměří a tudíž vyklidit další územní části Řecka.

V souvislosti s těmito vojenskými operacemi se mluvilo o 15.000 civilních rukojmích zadržených armádou ELAS, přičemž mnozí z nich zemřeli. Na druhé straně, což se však antikomunistická propaganda snažila zamlčet, byl fakt, že i domácí a britská vojska zajímala civilní obyvatele, kteří byli podezřelí z možných sympatií ke komunismu a vojsku ELAS. Více než 13.000 takovýchto osob bylo zatčeno a posláno do britských internačních táborů v severní Africe.

1.2.3. Nová strategie komunistů, podpora od Jugoslávie a návrat krále

Zástupci EAM a Plastirasovy vlády podepsali v únoru 1945 mírovou dohodu za účasti britských zástupců, která měla být cestou k ukončení vojenského konfliktu. Požadavky byly jasně stanovené – rozpustit armádu ELAS, propustit rukojmí a uskutečnit lidové hlasování o státní formě s následnými parlamentními volbami.

Ani tentokrát tomu nebylo jinak a komunisté svých závazků nedostáli. Odmítli vládě vydat svou armádu a své bojovníky ukryli v horách nebo v oblasti Jugoslávie. Stejně tak ani pravice své sliby nedodržela.

V zemi sílily krajně pravicové extremistické skupiny, jako např. IDEA (Svatý spolek řeckých důstojníků) a začalo docházet k diskriminaci komunistů. Z tohoto důvodu pak z Helady postupně uprchlo několik tisíc lidí, nejen Řeků, ale i Makedonců, kteří tvořili na severu Řecka silnou etnickou skupinu.

Současně s výměnou hlavních vůdců KS Řecka, přišla strana i s novou tzv. Dvojí bojovou strategií, za jejímž vznikem stálo vedení KS spolu s novým předsedou Nikosem Zachariadisem. *„Podle ní měla strana ve městech pokračovat v legálním úsilí o „mírový přechod k socialismu“, současně však měla v horských oblastech tajně iniciovat ozbrojený partyzánský odpor proti „reakci“. Zachariadis očekával, že s pomocí této dichotomické linie přiměje režim k ústupkům a vynutí si rovnoprávnou účast komunistů ve vládě i stažení britských vojsk z řeckého území.“⁴*

Když se následně 31.3.1946 v Řecku konaly volby, silně podporované Velkou Británií a jejím nově zvoleným premiérem Clementem Atletem, byla do země vyslána Spojenecká mise pro sledování řeckých voleb AMFOGE (Allied Mission for the observation of the Greek Elections). Ta činila 115 amerických a britských zástupců, jejichž cílem bylo zajištění hladkého a korektního průběhu voleb.

Moskva, která se stále v tomto konfliktu ne příliš angažovala, vydala řeckým komunistům jasné doporučení voleb se zúčastnit. KS však měla svou hlavu a rozhodla se volby bojkotovat. Vítězem se tak stal Sjedenocení pravicový blok – volební koalice royalistické Lidové strany a Národně liberální strany, kterému se dařilo postupně podlomit pozice nejen komunistů, ale i liberálů a socialistů. Očividným důsledkem se stalo referendum z 1.9.1946, kde se více jak dvě třetiny obyvatel vyslovili k zachování monarchie a následně se tak po několikaletém exilu vrací do země král Jiří II., který znovu usedá do panovnického úřadu a po němž, díky jeho brzké smrti, korunu přebírá jeho bratr Pavel I.

Proti úspěchům monarchie se komunisté snaží bojovat novými postupy. Od jara roku 1946 vznikají v horských oblastech oddíly partyzánských bojovníků, převážně z osob do té doby skrývajících se v Jugoslávii. Jejich vůdcem se stal Markos Vafiadis a jeho jednotky přijaly označení Demokratické vojsko Řecka DSE. Toto hnutí partyzánských bojovníků bylo úzce spjato s levicovým odbojem (EAM/ELAS).

---

⁴ HRADEČNÝ, Pavel aj. *Dějiny Řecka*. 2. doplň. a přeprac. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 461. ISBN 978-80-7106-883-9.

Demokratické vojsko Řecka mělo silnou Jugoslávskou podporu a na území této země dokonce vznikaly i výcvikové tábory pro partyzánské bojovníky. Ti byli postupně schopni převzít zpět kontrolu nad, především, horskými oblastmi Řecka.

1.3. Vyhlášení Trumanovy doktríny – III. fáze občanské války

Zadržování komunismu bylo stále prioritní politikou západních velmocí. Není tedy zvláštností, že události v Řecku byly důležitým podnětem pro vyhlášení Trumanovy doktríny dne 12.3.1947, tedy nové politiky s hlavním cílem – zabránit šíření komunismu.

Prezident Spojených států amerických při svém projevu v kongresu prohlásil: *„Soudím, že politikou Spojených států musí být podpora svobodných národů, které se brání pokusům o podrobení ozbrojenými menšinami nebo vnějšímu nátlaku.“* Svými slovy tedy jasně reagoval na situaci v Řecku a také Turecku.

Řecká vláda požádala USA o finanční a hospodářskou pomoc, a tak Amerika převzala roli po Velké Británii, která ji nadále, díky svým vnitrostátním problémům, nebyla schopna zastávat. *„Poskytování americké vojenské a ekonomické pomoci, která za období let 1947 – 1951 dosáhla výše 1,5 miliardy amerických dolarů, bylo provázeno nastolením totální americké kontroly nad Řeckem a usměrňování jeho vývoje ve všech sférách státního a veřejného života.“*⁵

Řeckým komunistům tak do cesty vstoupil zase o něco mocnější soupeř. Sice byla levice podporována některými okolními státy, ale bez pomoci Sovětského svazu byly její snahy téměř nulové. Stalin však nadále nebyl ochoten kvůli Řekům riskovat válečný konflikt se Spojenými státy.

1.3.1. Vnitřní problémy obou stran

Komunisté se i tak nechtěli vzdát. Opustili od dvojí strategie a svůj postup soustředili ke snahám svrhnout monarchistický režim v zemi.

V zimě 1947 vyhlásili v severních částech země prozatímní vládu Řecka PDKE (Prozatímní demokratická vláda Řecka), s generálem Vafiadisem, jakožto jejím hlavním představitelem.

Tyto snahy o rozšiřování svého území patřičně popudily pravicovou vládu, která musela učinit obranné kroky, kterými bylo navýšení počtu vojáků ve své

⁵ HRADEČNÝ, Pavel aj. *Dějiny Řecka*. 2. doplň. a přeprac. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 466. ISBN 978-80-7106-883-9.

armádě či využití americké moderní techniky. V platnost také vešel zákon, jenž umožňoval vykonat trest smrti či doživotní vězení všem, u nichž by byl zaznamenán jakýkoliv projev snah o svržení dosavadní vlády a systému. Díky tomuto zákonu tak mohlo být v letech 1948 – 1949 popraveno více než 3.000 osob a desítky tisíc jich bylo odesláno do internačních táborů.

Přesto, že byl pravicový režim odměňován menšími či většími úspěchy, uvnitř koalice začalo docházet k rozporům. Příliš se nedařilo ani vládě PDKE, která i přes veškeré snahy nezískala mezinárodní uznání.

Další ránu komunistům uštědřila roztržka mezi Stalinem a Titem v červnu 1948, která tak postavila KS Řecka před jasnou volbu, na který stát se budou nadále orientovat. Snad udělalo vedení KS chybu, když se rozhodlo přistoupit na stranu Moskvy a ztratit tím definitivně věrného pomocníka Jugoslávii, která reagovala okamžitým uzavřením jugoslávsko – řeckých hranic a stáhnutím veškeré své pomoci. Navíc v DSE ubývalo mužských bojovníků a naopak přibývalo vnitřních konfliktů. Ty se vyhrotily mezi spolustraníky Nikosem Zachariadisem a Markosem Vafiadisem. Druhý jmenovaný obvinil svého kolegu například z chybných politických a vojenských kroků. Když se pak v lednu 1949 konalo zasedání ÚV KS Řecka, bylo zcela ovládnuto Zachariadisem. Vafiadis byl zbaven svých veškerých funkcí a současně i vyloučen ze strany.

1.4. Poslední dny občanské války

Krise, k níž došlo uvnitř KS opět podlomila její postavení a sílu. To, i další rostoucí úspěchy monarchie, předznamenalo finální vývoj občanské války.

Pravicové armádě se podařilo postupně očistit horské oblasti od partyzánů a v létě 1949 jim vzdorovaly už jen dvě základny „svobodného Řecka“ v pohoří Grammos a Vitsi, které se DSE snažila udržet pod svou mocí.

Posledním hřebíkem do rakve řeckých komunistů byl rozkaz, ukončit, nejpozději do května 1949, bojové operace, který dal Stalin Zachariadisovi při schůzce v Moskvě.

Harry Truman, prezident Spojených států amerických, při své válce proti komunismu odmítal ukončit boje mírovou dohodou, a tak začátkem července 1949 započala závěrečná operace proti řecké levici.

Závěrečná bitva se odehrála již následující měsíc a místem bojů se stalo pohoří Grammos. Zde se vojsko DSE mající 12.000 osob snažilo odolávat vládním jednotkám, jež čítaly pětinasobně vyšší počet bojovníků.

Demokratické vojsko Řecka čelilo porážce. Nezbyvalo mu tedy nic jiného, než vydat posledním jednotkám rozkaz k evakuaci a v noci z 30. na 31. srpen opustit řecké území. Následovaly ještě menší ozbrojené potyčky a v říjnu 1949 byly oficiálně ukončeny vojenské operace prozatímní vlády Řecka PDKE.

De facto trvala řecká občanská válka dlouhých pět let. Bojovaly v ní proti sobě dvě strany, kdy jedna byla hnána západními spojenci a druhá silnou ideologií. *„Můžeme tvrdit, že občanská válka v Heladě měla podobnou charakteristiku jako občanská válka ve Španělsku, ale měla také svá specifika – byla krutá, krutější než ve Španělsku. Neboť byla vedena nikoliv jen nějakým generálem Frankem či Tsaldarisem, ale byla všemožně podporována samotnými Spojenými státy a Anglií, které tu zkoušely poprvé od druhé světové války, co vydrží Sovětský svaz a jak daleko je ochoten jít při ochraně svých zájmů a své sféry vlivu.“*⁶

---

⁶ CIRONIS, Petros. *Akce „Řecké děti 1948“: dokumenty, vzpomínky a komentáře na emigraci helénských dětí v roce 1948 do Československa*. 1. vyd. Rokycany: Státní okresní archiv, 2001. s. 25.

2. Československo – řecké vztahy po II. světové válce

2.1. Navázání vzájemných diplomatických vztahů po vzniku Československa a během II. světové války

Abychom se mohli podívat na diplomatické vztahy, které po II. světové válce panovaly mezi Československem a Řeckem, je třeba nahlédnout zpět ke kořenům, k období vzniku samostatného československého státu.

2.1.1. První oficiální diplomatické styky

Poté, co v roce 1918 došlo ke vzniku samostatného Československa, byla si vláda vědoma, že pro nově vzniklý stát bude důležité upevnit mezinárodní postavení své země.

Již během Versailleské mírové konference bylo možné spatřovat určitou spolupráci mezi Tomášem Garriguem Masarykem a řeckým představitelem, politikem Eleftheriem Venizelem, která *„byla založena na společné prodohodové orientaci těchto politiků, na obdobném zájmu o uchování versailleského systému mírových smluv a na paralelním prosazování myšlenek kolektivní bezpečnosti.“*⁷

Postupem času tak navázalo Československo oficiální diplomatické vztahy i s Řeckem. Důležitým momentem pro obě země se pak stalo jmenování řeckého vyslance pro ČSR na jaře 1920 a v dubnu 1922 pak Československo zřídilo své vyslanectví v hlavním řeckém městě, v Athénách, kde se prvním československým vyslancem stal Karel Mečír. Bylo dokonce zamýšleno i začlenění Řecka do Malé dohody, což se však ve finále neuskutečnilo. I tak se vzájemné československo – řecké vztahy nesly v přátelském duchu. Důkazem rostoucího sblížení byl i Pakt o přátelství z 8. července 1932, který je stále v platnosti i v dnešní době.

2.1.2. Nástup Metaxasovy diktatury a ochabnutí diplomatických vztahů

Změna nastala s nástupem diktatury Ioannise Metaxase, jenž byl v Řecku jmenován prozatímním ministerským předsedou. Vzájemné československo – řecké vztahy začaly ztrácet na síle i přesto, že nadále platily veškeré obchodní dohody a hospodářské styky mezi oběma zeměmi. K úplnému přerušení styků pak došlo

---

⁷HRADEČNÝ, Pavel aj. *Dějiny Řecka*. 2. doplň. a přeprac. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 658. ISBN 978-80-7106-883-9.

15.3.1939, kdy byl vyhlášen Protektorát Čechy a Morava a byla započata německá okupace.

O téměř tři roky později, v únoru 1942, byly diplomatické styky mezi oběma zeměmi obnoveny na úrovni exilových vlád (v čele tzv. londýnské exilové vlády stál Jan Šrámek). Řecký král udělil československému vyslanci Pavlu Baráčkovi tzv. agrément - schválení návrhu na diplomatického zástupce státem, jenž ho přijímá. Poté, co byla řecká vláda okolnostmi donucena k přemístění do Egypta, jako uznáný československý vyslanec působil v Káhiře od roku 1944 Jaroslav Šejnoha.

2.2. Vývoj vztahů po II. světové válce

Po ukončení II. světové války se obě země, Československo i Řecko, vydaly rozdílnými cestami. V Řecku, kde probíhala občanská válka, se extrémní pravice snažila vyhrát boj s levicí a získat zpět do svých rukou veškerou státní moc.

Snahám levice dostat se k moci, se spolu s pravicí snažily zabránit i západní velmoci jako Velká Británie či Spojené státy americké.

V Československu rostla převaha komunistů, kteří se postupem času dostali k moci. Politický vývoj obou zemí byl tedy značně rozdílný a bylo zcela jednoznačné, že žádné oficiální sblížení mezi Československem a Řeckem nenastane.

Neoficiální podpora ze strany československých levicových kruhů, se však dostala řeckým komunistům a během první poloviny roku 1948, byly povstalecké armádě z Československa dodávány zbraně.

2.2.1. Referát pro Řecko

O tom, že nebyla situace na Balkánském poloostrově československé vládě lhostejná, svědčí i zřízení tzv. referátu pro Řecko, pod záštitou ministerstva informací.

Za jeho vznikem stála dr. Miloslava Vieweghová, která ho vedla až do srpna 1947 a již se podařilo být v kontaktu s Národní osvobozenou frontou EAM nebo organizací pro řeckou mládež EPON, ale i se zástupci monarchofašistického režimu. „Referát se věnoval od počátku studiu současných politických poměrů v Řecku, aby získal obraz skutečného stavu a nálady v zemi.“⁸ Vieweghová tak mohla proniknout

⁸ BOTU, Antula. *Řečtí uprchlíci: kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948 – 1989*. 1. vyd. Praha: Řecká obec, 2005. s. 11. ISBN 80-239-5462-8.

do situace v Řecku a v rámci svých informací zhodnotit opravdový stav země, o němž pak informovala ministerstvo.

Závěrem jejích snah a zkoumání bylo přesvědčení samotné dr. Vieweghové, že velkým problémem a snad i příčinou stále pokračující občanské války je působení britského vojska v Helladě.

Na její místo byl později jmenován Dimitris Papas, řecký zástupce, kterému bylo uděleno československé státní občanství a kterého s Vieweghovou pojila častá spolupráce.

2.2.2. Československo – řecká společnost

Vieweghová však od „řeckých záležitostí“ zcela neodešla a posléze v roce 1946 se zasloužila o vznik Československo – řecké společnosti (Tsechoslovakos – ellinikos syndesmos) se sídlem v Praze.

Důvod vzniku a cíle společnosti jasně definuje zpráva Ústředního výboru KSČ z října 1947. *„Praví se, že Československo – řecká společnost vznikla z nutnosti, vyvolané bojem demokratického Řecka proti pozůstatkům fašismu. Je povinností československé demokratické veřejnosti pomáhat řeckému národu na jeho cestě ke svobodě, klidu a míru. Československo – řecká společnost, je středisko, odkud vychází mravní i hmotná pomoc řeckému lidu v jeho spravedlivém boji a odkud je československá veřejnost informována o kulturním a hospodářském životě dnešního Řecka.“*⁹

V rámci Československo – řecké společnosti, v roce 1948 přejmenované na Československo – řeckou společnost pro pomoc demokratickému Řecku, byly v Československu zřizovány sbírky na podporu demokratického Řecka či výstavy fotografií zachycených během občanské války. Byla také důležitou jednotkou při organizaci příjezdu řeckých uprchlíků do Československa a během svého působení, které bylo ukončeno ke dni 31.12.1951, zřídila ČsŘS sociální komisi, která měla na starosti veškeré záležitosti ohledně péče o řecké děti.

---

⁹ BOTU, Antula. *Řečtí uprchlíci: kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948 – 1989*. 1. vyd. Praha: Řecká obec, 2005. s. 18. ISBN 80-239-5462-8.

2.2.3. Oficiální a neoficiální československo – řecké vztahy

Rok 1946, během něhož se řecká strana rozhodla obnovit činnost svého vyslanectví v Praze, a rok 1947, kdy došlo k podepsání Obchodní a platební dohody mezi Československem a Řeckem z 30. června, byly na první pohled kroky vedoucí ke znovu obnovení vztahů mezi oběma zeměmi. Ale i to, že československá strana ve finále dohodu neschválila, mohlo mnohému nasvědčovat. Období studené války vzájemný vztah nadále oslaboval.

Pravdou zůstává, že československá vláda vůči té pravicové řecké stále udržovala spíše negativního postoje. Od únorového převratu, který v ČSR proběhl a kdy se do vlády dostali výhradně komunisté či jejich stoupenci, rostly především neoficiální vztahy mezi komunistickou stranou Řecka a tou Československou. Díky tomu mohl na sjezdu komunistické strany Československa vystoupit člen KS Řecka Nikos Zachariadis, jenž přímo informoval o dění v jeho zemi.

Vztahy mezi oběma státy také silně ovlivnil příchod řeckých uprchlíků v letech 1948 - 1949 na území Československa. Bylo – li potřeba, země v nichž měly komunistické strany silnou pozici, byly tou nejlepší variantou pro pomoc řeckým utečencům.

Řecká pravicová vláda, která dotáhla občanskou válku v Řecku k vítězství, na poskytnutí azylu helénskému lidu později reagovala obviněním Československa z bránění řeckému obyvatelstvu v návrat zpět do vlasti a ze snah o „převýchovu“ v politickém smýšlení – k náklonnosti ke komunismu. Československo naopak oponovalo tím, že Řecku chybí dostatečná humanitární pomoc a je možné, že občané, kteří by se vrátili zpět do země, by mohli čelit diskriminaci a dalším problémům. V reakci na celou situaci pak Československo v roce 1949 odvolalo z Athén svého diplomata a tudíž ČSR nemělo až do roku 1954 v Řecku zastoupení.

Právě až v roce 1954 došlo k uvolnění vztahů. Bylo povoleno řeckým uprchlíkům opustit Československo a v Athénách měl opět zastoupení československý diplomatický příslušník. Zásadních změn československo – řeckých vztahů se ale obě země dočkaly až po konci řecké diktatury v roce 1974.

3. Emigrace řeckých uprchlíků do Československa

3.1. Situace řeckých občanů

Občanská válka v Řecku, to nebyl jen vnitrostátní boj o politickou moc či vyrovnávání účtů mezi západními velmocemi a Sovětským svazem. Z velké části tato válka znamenala ztrátu domova a rozpad rodin pro mnoho řeckých obyvatel.

Zemi opouštěli účastníci a příznivci levicového odboje, především ze severní části země, kteří spolu se svými rodinami již během války čelili persekuci a mnohdy byli ze své vlasti nedobrovolně vykázáni. Někteří z nich se zpět do své země nemohli vrátit i 20 let a mnozí tak psychicky strádali ze ztráty svých blízkých. Ne vždy se totiž rodinám podařilo emigrovat společně a často se tak stávalo, že se děti dostávaly do jiných zemí než později jejich rodiče a situace po dlouhou dobu nebyla velmi příznivá k jejich brzkému shledání. Mnoho dětí tedy vyrůstalo bez svých rodičů, odkázány na pomoc obyvatel cizích států, kam byly během a po občanské válce převezeny.

3.2. Organizace útěku řeckých uprchlíků

Prozatímní řecká vláda (PDKE) si byla situace „svých“ obyvatel vědoma, a tudíž i na popud samotných občanů, v první řadě rodičů malých dětí, se snažila emigraci uprchlíků organizovat.

Zástupci PDKE vyjednávali s Lidově demokratickými státy, respektive delegáty komunistických stran daných zemí, o přijetí řeckých uprchlíků, především dětí, o jejichž následnou péči žádali v první řadě. Tyto státy, jimiž máme namysli SSSR, Československo, Jugoslávii, Bulharsko, Albánii, Rumunsko, Maďarsko a Německou demokratickou republiku, byly spolu s řeckými komunisty přesvědčeny, že akce na pomoc řeckým uprchlíkům bude jen dočasná a tito lidé se budou brzy smět vrátit do Řecka. Demokratické státy tak k podpoře řeckých uprchlíků vyjádřily souhlas a přislíbily, že o řecké občany bude patřičně postaráno.

3.2.1. Přípravy Československa k přijetí emigrantů

O bídné situaci řeckých obyvatel informovala československý lid především rozhlasová stanice Svobodné Řecko, ale také tisk, například Rudé právo, kde se mnohdy psalo o stavu helénských dětí. Lidé, tak možná i na popud těchto zpráv,

s helénskými obyvateli soucítili. Sami českoslovenští zástupci však byli zprvu se svými stanovisky k celé situaci opatrnější.

Přípravu plánované akce příjezdu řeckých uprchlíků do Československa převzala Československo – řecká společnost v čele s Milenou Vieweghovou, které byl nápomocen i řecký občan Dimitris Papas, ve spolupráci se státními orgány a odbory Zemské péče o mládež. Celá akce byla pojmenována Pomoc řeckému dítěti.

Podpora těchto dětí měla spočívat i v pořádání dobrovolných sbírek. Jednu takovou zřídila například Organizace spojených národů s označením Výzva Spojených národů na pomoc dětem (netýkala se pouze řeckých dětí) a konkrétně její československé sbírce se do dubna 1948 podařilo vybrat 17.440.069,90 korun. Velkou mírou na sbírku přispěli i členové ČSR vlády, kteří se na společné schůzi usnesli, že každý z nich přispěje akci 10% svého měsíčního platu.

Dne 31.3.1948 bylo definitivně rozhodnuto, že celou akci příjezdu řeckých dětí do ČSR realizuje ministerstvo sociální péče spolu s humanitárními organizacemi a připraven byl také pomocný výbor v němž byly zastoupeny nejen politické strany, ale i Rada československých žen, ministerstvo informací, československý červený kříž, organizace lékařů, organizace lékárníků a další humanitární spolky.

Bylo dohodnuto, že Československo postupně převezme asi 2.000 řeckých dětí, z nichž 500 mělo být převezeno na Slovensko. K jejich přijetí vzniklo toto stanovisko: *„Ministerstvo sociální péče dá k dispozici rekreační objekty, jejich personál a administrativní aparát, vše na svůj náklad. Ministerstvo zdravotnictví poskytne na svůj náklad potřebný zdravotní personál, ministerstvo národní obrany se postará o dopravu řeckých dětí a ponese náklady s jejich dopravou spojené. ROH převezme náklady na stravování a ošacování řeckých dětí.“*¹⁰ Celá tato akce byla vypočítána na 30 – 40 milionů korun na rok. Výdaje na jedno dítě denně čítaly asi 100 korun.

3.3. První vlna transportů 1948 - 1949

I když se všichni snažili, aby k převozu dětí došlo co nejrychleji, železniční transporty s dětmi přijížděly v menších časových intervalech. K příjezdu prvních řeckých dětí došlo 23.4.1948 a do Československa se tak dostalo 749 až 769 dětí spolu se 33 matkami a učitelkami (údaje o přesném počtu osob se často více či

¹⁰ BOTU, Antula. *Řečtí uprchlíci: kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948 – 1989*. 1. vyd. Praha: Řecká obec, 2005. s. 36. ISBN 80-239-5462-8.

méně liší, především porovnáváme - li československé a řecké záznamy).

Ihned po příjezdu do Československa byly pro uprchlíky připraveny záchytné stanice, nebo také tzv. karanténní tábory. Existovalo jich hned několik. Tou nejfrekventovanější byla záchytná stanice Mikulov. Další se nacházely například ve Všebořicích, Maloměřicích u Brna, v Mariánských Lázních nebo v Bochově u Karlových Varů. Zde se některé děti zotavovaly z nemocí, byly také vykoupány, v případě nutnosti i odvšiveny, aby mohly pokračovat dále do dětských domovů, které se pro mnohé z nich na několik let staly jediným domovem.

Oficiální informace uvádějí, že při dalším třídění dětí do dětských domovů, ať už přijely v prvních či pozdějších transportech, bylo dbáno na to, aby sourozenci a příbuzní byli umístěni do stejného zařízení. Jedno z těchto dětí, Chrisula Klemšová, však vzpomíná, že zprvu tomu tak nebylo. Ona sama byla umístěna do úplně jiného dětského domova než její dva sourozenci. Jak sama říká: *„Důležité bylo především dítě někam umístit. Až v pozdějších letech se zásluhou Červeného kříže mnohé rodiny sešly opět pohromadě.“*

Uprchlíci z prvního transportu byli odvezeni do tábora v Mikulově, posléze do tábora v Maloměřicích a Všebořicích a odtud poté většina dětí do dětských domovů.

Téhož roku od dubna do května pak do ČSR přijely ještě další tři transporty a během první poloviny roku 1949 byly dopraveny další tři skupiny uprchlíků. Všechny sedm skupin řeckých dětí a několika dospělých tak čítal přibližně 2.515 osob.

3.4. Druhá vlna transportů, podzim 1949

Když na podzim 1949 řečtí komunisté definitivně válku prohráli, přišla další vlna útěků obyvatel Řecka do států, které byly součástí Sovětského bloku. Tentokrát se jednalo především o bojovníky neúspěšné strany a jejich rodinné příslušníky.

Již během roku 1949 započala další jednání mezi komunistickou stranou Řecka a komunistickou stranou Československa o možném převozu 4 až 5 tisíc dětí a dospělých z Jugoslávie a Albánie. Zbylí měli být převezeni do Bulharska a Maďarska.

Situace v Albánii si sama vyžádala potřebu odjezdu řeckých uprchlíků ze země, a tak 20.10.1949 se udal utajený převoz emigrantů na polských obchodních lodí. Po několika dnech plavby pak Československý červený kříž uprchlíky převzal a vlaky dopravil do záchytných táborů v Lešanech a na Moravu.

V Jugoslávii byla situace o trochu jiná. V této době se už rozhořel konflikt mezi Titem a Stalinem a řečtí utečenci museli žádat jugoslávského vůdce Tita o povolení k odchodu ze země. Tito se pokusům o vystěhování Řeků snažil zabránit, ale nakonec bylo umožněno 2.400 Řekům odejít. Transport byl realizován 30.8.1949, tři dny po původně plánovaném termínu a ve třech sledech. Do Československa postupně doputovalo dalších 3.621 řeckých obyvatel, kteří zde hledali azyl. O povolení k pobytu v ČSR se však hlásili i další a tak 8.9.1949 došlo k převozu zbylých řeckých uprchlíků.

Převoz všech osob byl velice nákladný. Československo se spolu s Rumunskem a Maďarskem podílelo na finanční částce, která činila 7 milionů korun. ČSR zaplatila přibližně 3 a půl milionu korun, druhou půlku zastalo společně Maďarsko a Rumunsko. Finančně přispělo i Polsko, které zaplatilo výlohy spojené s námořní dopravou.

3.5. Následná péče o uprchlíky

Jak už jsem se výše zmínila, řečtí emigranti, ať už se jednalo o děti nebo dospělé, byli hned po příjezdu do Československa převezeni do karanténních táborů, které sloužili k jejich aklimatizaci či k zotavení. Někteří byli nakaženi například tuberkulózou, se kterou se jezdili léčit i do slovenských Tater.

Většina dětí byla následně umístěna do dětských domovů. Dospělým občanům či celým rodinám byla dána možnost žít na severozápadě Čech v pohraničí, v místech, která byla po odsunu Němců opuštěná, nebo v oblastech jako je Jesenicko, Krnovsko či okres Žamberk.

I přes velkou jazykovou bariéru, byla snaha emigranty zaměstnat. Mnozí Řekové dostali příležitost pracovat v továrnách či v zemědělství, kde pro ně bylo vyhrazeno až 2.000 pracovních míst.

Ačkoliv se mohlo zdát, že obyvatelé Československa by mohli mít vůči řeckým emigrantům předsudky, cítit naštvaní, že řecká akce stála zemi několik milionů korun, opak byl pravdou. Čechoslováci s řeckým obyvatelstvem vždy soucítili, pomáhali jim s adaptací na nové prostředí a kulturu a především zaujali velice kladný postoj k řeckým dětem, které tu péči potřebovaly nejvíce.

Ani vláda nebyla k uprchlíkům lhostejná. Dle vzpomínek partyzánské bojovnice Eftimie Fialkové, která do Československa připutovala společně se svými

děťmi ve druhé uprchlické vlně z Jugoslávie, ji a ostatní pacienty v nemocnici, kde se léčila z podezření na tuberkulózu, navštívil sám tehdejší prezident Československa Klement Gottwald.

Na mezinárodním poli však byla situace jiná. Československo si poskytnutím azylu řeckým uprchlíkům proti sobě popudilo řeckou pravicovou vládu, která obvinila ČSR z únosu řeckých dětí, z jejich násilného odebrání od rodičů, a za pomoci britské a severoamerické diplomacie dovedla tato obvinění až k projednávání na půdě OSN.

Ať už bylo období komunismu v Československu a v dalších zemí jakkoliv hrozné a událo se během něj spousta špatného, akce řeckých uprchlíků je jedním ze světlých momentů komunistického režimu. Vlády a organizace Lidově demokratických zemí se postavily k této otázce čelem a tudíž několik desítek tisíc řeckých obyvatel našlo azyl pro sebe, ale i své blízké. *„Byly pro ně postupně vytvářeny všechny možné podmínky k tomu, aby bylo sníženo jejich psychické utrpení a trvalé ztráty domovů, z trvalého odloučení od svých rodičů a příbuzných, od své vlasti.“¹¹*

---

¹¹ CIRONIS, Petros. *Akce „Řecké děti 1948“: dokumenty, vzpomínky a komentáře na emigraci helénských dětí v roce 1948 do Československa*. 1. vyd. Rokycany: Státní okresní archiv, 2001. s. 33.

4. Péče o řecké děti, speciální dětské domovy a tábory

Když se v Československu ranou osudu ocitlo až několik tisíc řeckých, z části i makedonských uprchlíků, především dětí, rozběhla země nákladný projekt na pomoc řeckým dětem, za jehož hlavní cíl si kladla postarat se o děti, z nichž některé přišly během války o rodiče, a umožnit jim tak nový život, plný studia, zábavy a péče.

Postupně vznikalo, ale i zanikalo, kolem stovky dětských domovů, do nichž byly děti umísťovány především podle věku, někdy i příbuzenských vazeb.

4.1. Správa akce řeckých dětí

Organizaci a dohled nad celou akcí, kdy bylo řeckým dětem poskytnuto ubytování, strava, vzdělání či lékařská péče, měla zprvu Československo – řecká společnost, která navenek reprezentovala rozhodnutí československé vlády a státních orgánů. V jejím čele, a tedy i koordinátorem celé akce byla Milena Vieweghová.

Právě na adresu Československo – řecké společnosti měly dětské domovy povinnost každý měsíc zasílat informace o chodu a situaci v zařízeních. Stejně tak se měly na společnost obracet i v případech, pokud by nastaly jisté potíže potřebující okamžitého řešení. O těch méně závažných problémech domovy jednaly se sociálními odbory krajských národních výborů, na které byly směřovány téměř od začátku roku 1949.

Ve druhé polovině téhož roku (1949) pak byla akce řeckých dětí přenesena na Ministerstvo práce a sociální péče, konkrétně na sektor Řecká akce, který byl v rámci MPSP pro tuto příležitost zřízen.

Ministerstvo práce a sociální péče spolu s Československo – řeckou společností dbalo o řecké uprchlíky do roku 1951. Během tohoto roku totiž Československo – řecká společnost postupně ukončovala svou činnost a všechna administrativa domovů řeckých dětí byla rozdělena na bedra krajských národních výborů.

Co se konkrétně dětských domovů týče, byla jejich správa rozdělena mezi ministerstvo školství a ministerstvo zdravotnictví dle věkové kategorie zařízení. Domovy pečující o děti do tří let spadaly pod ministerstvo zdravotnictví, domovy s dětmi staršími tří let už byly pod záštitou ministerstva školství.

4.2. Celkový stav řeckých emigrantů po příchodu do Československa

Ačkoliv se celá země snažila stoprocentně připravit na převzetí péče o řecké uprchlíky, a to hlavně helénské děti, byli všichni v očekávání v jakém stavu se lidé z transportů budou nacházet. Zástupci Československa mohli situaci emigrantů tušit ze zpráv, které přicházely z Řecka, ale zdravotní stav převážených osob se dle předpokladů během strastiplných přeprav rapidně zhoršil.

4.2.1. Zdraví a léčba řeckých dětí

Mnohdy se stávalo, že malé děti vystupovaly z vlaků velmi spoře oděné a bez bot, tudíž silně podchlazené a v mnohých případech i podvyživené. Bylo tedy nutné některé vážnější případy okamžitě převést do nemocnice, kde podstoupily léčbu.

Pro děti a případně i jejich matky, které byly v rámci možností zdravé a nepotřebovaly nutnou nemocniční péči, byly hned po příjezdu do Československa připraveny takzvané karanténní tábory, nebo také záchytné stanice, a to konkrétně Sběrný tábor Mikulov, který byl první svého druhu a Třídící domov Všebořice.

Tyto domovy sloužily především k prvotní lékařské prohlídce a poskytnutí základní lékařské péče, kterou prováděli nejen zkušení lékaři, ale i studenti vyšších ročníků lékařské fakulty. Za této situace vysokého počtu dětí a několika dospělých bylo zapotřebí každé schopné ruky, jež by k celému procesu v karanténních táborech přispěla. Vznikala tu i jednotlivá zdravotnická oddělení, aby byla práce a léčba co nejefektivnější a nejjednodušší. Bohužel za tak vysokého počtu uprchlíků neprobíhaly vyšetření všude dostatečně pečlivě.

Helénské děti mnohdy přicházely do Československa s otevřenou tuberkulózou a musely být okamžitě převáženy do vhodných, k léčbě připravených zařízení. Takovým byl Zemský ústav pro tuberkulózu v Košumberku, kam na rozkaz ministerstva zdravotnictví byly nemocné děti přemísťovány a kde probíhala jejich léčba.

Než mohla být většina dětí následně přestěhována do dětských domovů, bylo nutností, aby podstoupily řádné očkování. Povinností lékařů tak bylo očkovat všechny řecké uprchlíky například proti neštovicím či záškrtu, a stejně tak dbát na celkovou hygienu v prostorech, které emigranti obývali.

Poslední vyšetření dětí probíhala těsně před jejich přesuny do domovů, kdy prošli všichni účastníci převozu výstupní prohlídku, která měla potvrdit vyhovující zdravotní stav jedinců a tudíž nulovou možnost dalšího šíření některých z nálezů.

To, že veškeré poskytnutí zdravotní péče, ať už v nemocnicích, ústavu či sběrných táborech, bude velice drahé, se dalo předpokládat. Náklady na léčbu dětí v nemocnici a za vydané léky, měla za úkol proplácet Československo – řecká společnost, která však již v té době bojovala se stálým nedostatkem finančních prostředků.

4.2.2. Evidence uprchlíků

Stejně jako byla potřeba poskytnout uprchlíkům nezbytnou lékařskou péči, bylo nutné je také nějakým způsobem evidovat a vytvořit tak přehled řeckých emigrantů na území Československa.

V tak vysokém počtu utečenců, kteří se dostali do ČSR, bylo nadmíru jasné, že v rámci bezpečnosti a pořádku bude potřeba nejen všechny zapsat, ale spolu s tím také zaznamenat jejich osobní údaje, jakými byly jméno, jména rodičů, původní bydliště atp.

Jelikož se nikdo nedomníval, že by akce řeckých uprchlíků mohla mít trvalý charakter a stále všichni předpokládali, že emigranti se po úspěchu Řecké demokratické armády vrátí zpět do své rodné země, nebylo v plánu udělovat Řekům československé občanství. „*Všichni cizinci v Československu museli být podle platných starších vládních nařízení a úředních oběžníků řádně policejně přihlášení v místě pobytu.*“¹² Helénské děti, a stejně tak i dospělí získali dočasné průkazy identity, které obdrželi již během prvních dnů ve shromažďovacích táborech. Hlavní evidenci řeckých dětí měla na starost Československo – řecká společnost.

Potíží při získávání osobních údajů, které se měly zaznamenat do průkazů, bylo hned několik. Nejen, že v Československu byl nedostatek tlumočnicků, kteří byli schopni s řeckými lidmi jednat, v několika případech se také stávalo, že lidé, kteří byli ve špatném zdravotním stavu, si mnohdy svá osobní data nepamatovali nebo je popletli.

Průkazy, které měly vzniknout ve všech táborech a pro všechny helénské občany, narazily ještě na jednu překážku, a to na jejich nedůsledné vyplňování,

---

¹² BOTU, Antula. *Řečtí uprchlíci: kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948 – 1989*. 1. vyd. Praha: Řecká obec, 2005. s. 41. ISBN 80-239-5462-8.

keré pak v následujících letech už nebylo dodržováno, a tak uprchlíci z pozdějších transportů nebyli zaevidováni vůbec.

4.3. Dětské domovy

Poté co řecké děti, ve věku od jednoho měsíce až po 14/15 let, prošly karanténními tábory a byly v přijatelném zdravotním stavu, mělo dojít k jejich dalšímu přesunu do již stálých dětských domovů.

Matky, které do Československa připutovaly spolu se svými dětmi, dostaly na výběr, zda své ratolesti umístí do dětských domovů, nebo se o ně pokusí starat vlastními silami. Měly také možnost se v domovech spolu s dětmi ubytovat, ale pouze v případě aktivní výpomoci zbytku domovského personálu. V pozdějších letech však byl počet matek s dětmi v domovech redukován a některé ženy, schopné samostatné péče o své ratolesti, odešly spolu s dětmi do pohraničí, kde byla velká část řecké komunity usazena.

Děti, které potřebovaly ještě další zdravotní péči a doléčit své nemoci, nebyly převezeny rovnou do dětských domovů, nýbrž do tzv. Zotavoven řeckých dětí, někdy také tzv. Táborů řeckých dětí, kde měly možnost nadále podstupovat léčbu a zlepšovat svůj zdravotní stav.

Počet dětských domovů v Československu se během let měnil. Některé vznikaly později, jiné po určité době své činnosti zanikly. Byly budovány z bývalých lázeňských budov či zámečků na Moravě i v Čechách. *„Zvolení lázeňských objektů a ozdravoven za domovy pro helénské děti bylo záměrné, neboť, jak bylo několikrát zdůrazněno, zdraví většiny těchto dětí bylo podlomené – ať už trvalým špatným psychickým stavem, podvýživou či válečnými útrapami.“*¹³ Téměř všechna zařízení se nacházela na okrajích měst či obcí a v přírodě. Výjimkou byl dětský domov v Praze. *„Domov helénských dětí v Praze pod Vyšehradem byl jediným domovem tohoto druhu, který byl zřízen ve specifických podmínkách velkoměsta.“*¹⁴

Při zajišťování vhodných budov k pobytu dětí spolupracovala Československo – řecká společnost s ministerstvy kultury a zdravotnictví, která poskytla právě ony lázeňské objekty nebo zámečky a při hledání taktéž pomáhal Československý červený kříž nebo zemské úřady.

¹³ CIRONIS, Petros. *Akce „Řecké děti 1948“: dokumenty, vzpomínky a komentáře na emigraci helénských dětí v roce 1948 do Československa*. 1. vyd. Rokycany: Státní okresní archiv, 2001. s. 48.

¹⁴ CIRONIS, Petros. *Akce „Řecké děti 1948“: dokumenty, vzpomínky a komentáře na emigraci helénských dětí v roce 1948 do Československa*. 1. vyd. Rokycany: Státní okresní archiv, 2001. s. 223.

Realizace pobytu dětí v domovech na území Slovenska, byla velmi obtížná. „Na přání zástupců demokratického Řecka bylo nutno přepravit všechny děti ze Slovenska na Moravu. Podle přijatého plánu měly být děti roztrženy za pomoci řeckých zástupců do skupin podle věku a podle možnosti i s ponecháním dětí z téže vesnice pohromadě. Děti do 6 let měly být přemístěny do Darkova a Melče. Chlapci starší 10 let měli být přestěhováni do Dolního Vikštejna u Vítkova. Ostatní děti starší 6 let měly být přemístěny do Sobotína, kam měl také být odeslán řecký učitel s manželkou ze Slovenské Lúpče.“¹⁵ „Jmenné seznamy dětí měly být odeslány též pro ústřední evidenci ČsŘS, děti nemocné měly být zůstat v nemocnici na Slovensku. Malarické dítě na dětské klinice v Bratislavě mělo být převezeno do DŘD ve Stráži nad Nisou, pokud nemělo teploty a nebylo jinak nemocné. Pro děti měly odesílající domovy požadovat zvláštní vagony a odeslat veškerý materiál, jako lékařské záznamy, legitimace, odhlášení ze zásobování, šatstvo, prádlo obuv a zásoby určené dětem, veškerá léčiva a lékárničky.“¹⁶

4.3.1. Finance a ošacení

Fenoménem, který značně ovlivňoval celou akci, byly stále více potřebné finance. Těch bylo potřeba nejen ke správnému chodu domovů, ale také k zajištění odpovídajícího stravování, léků a odění.

Zprvu se peníze čerpaly ze zdrojů fondu Mezinárodní pomoc dětem, ale po chvíli bylo nutno sáhnout i do jiných zásob. Těmi se staly řádně vedené občanské sbírky, které vznikaly na mnoha místech po celém Československu. Sbírkové se týkaly nejen finančních obnosů, ale i darovaného ošacení, obuvi či jiných, k životu potřebných věcí. Jednu z prvotních pomoci poskytl také Československý červený kříž, některé státní organizace, firmy či Rada československých žen.

Československé obyvatelstvo se k pomoci zapojilo také, a to tzv. kmotrovstvím. Jednotlivci, ale mnohdy i skupiny, například pracovní kolektivy, mohli v rámci kmotrovství měsíčně přispívat finanční částkou na nějaké z řeckých dětí. Někdy se tak do kmotrovství zapojily i celé firmy.

---

¹⁵ BOTU, Antula. *Řečtí uprchlíci: kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948 – 1989*. 1. vyd. Praha: Řecká obec, 2005. s. 56. ISBN 80-239-5462-8.

¹⁶ BOTU, Antula. *Řečtí uprchlíci: kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948 – 1989*. 1. vyd. Praha: Řecká obec, 2005. s. 56. ISBN 80-239-5462-8.

Možnosti osvojení či opatrovnictví, o které se některé československé rodiny ucházely, byly zamítnuty, a to i na popud řecké strany, která si nepřála mísit v dětech řeckou a československou identitu.

O možnou podporu byly také požádány některé velké závody – Baťa či OP Prostějov, které dodaly látky, šaty a obuv. Oblečení, které děti během dlouhodobého pobytu v domově dostaly, si později při odchodu ze zařízení mohly ponechat, a to zdarma.

4.3.2. Personál dětských domovů

S nedostatkem personálu, především vychovatelů a učitelů, se dětské domovy potýkaly téměř po celou dobu, hlavně pak v samotných začátcích. Prozatímní demokratická vláda Řecka PDKE měla tendence dosadit na pozice pedagogů řecké pracovníky, ale realizace nebyla zcela možná.

Helénské děti neuměly česky, tudíž řečtí vychovatelé byli nutnou součástí pracovního týmu. Mnohdy tyto role zastávaly některé z matek dětí, které za svou práci dostávaly finanční odměnu. S péčí o malé děti pomáhaly také „náctileté“ řecké dívky, které často trávily s dětmi volný čas vyplněný zábavou.

Řečtí vychovatelé, ale i starší děti, v pozdějších letech prošli různými kurzy a školeními, které jim pomohly s přípravou vhodnou pro práci s dětmi. Spolu s českými pedagogy si měli navzájem pomáhat v různých odvětvích výchovy, ať už se jednalo o výuku češtiny nebo zájmovou činnost.

Nejen pedagogové byli členy domovského personálu. Patřili k nim i velmi důležití zdravotníci, většinou zdravotní sestry, které měly, vedle poskytnutí zdravotní péče a hlídání zdravotního stavu chovanců, dohlížet také na dostatečnou hygienu v domově. Ke správnému chodu nesměli chybět ani kuchaři či kuchařky, ředitel domova, pomocná uklízecká síla, ale i dobrovolníci, bez kterých by nebylo možné o děti a domovy pečovat.

Všichni pracovníci měli své povinnosti a museli se řídit řády. Vychovatelky mimo jiné měly nařízeno také školit starší řecké dívky či některé matky žijící v domovech o tom, jak se starat o děti, jak vyplnit jejich volný čas a vést je k samostatnosti a zodpovědnosti za své činy.

4.3.3. Režim a chod domovů

Stejně tak, jako existovala pravidla jimiž se řídili zaměstnanci domovů, měla všechna zařízení pro řecké děti i jednotný domovní řád, platný pro celé Československo, který stanovoval nejen předpisy pro provoz domovů, ale i to, jak by se měly děti v zařízení chovat. Kontrolou nad dodržováním všech nařízení byla pověřena Československo – řecká společnost nebo Ministerstvo práce a sociální péče, které domovy navštěvovaly a prováděly zde dozor.

Řád dále dětem ukládal také řadu povinností jako udržování čistoty budovy či naslouchání vychovatelů. Choval – li se někdo v rozporu s nařízeným pořádkem, mohl být potrestán, avšak nikdy nemělo docházet k trestání fyzickému. V roce 1951 však vyšlo najevo, že v jednom z domovů došlo k trestání bitím, což vyvolalo velké rozpaky.

Tvořen byl také řád denní, který informoval o přesných každodenních činnostech a vždy se vyvěšoval na místa, kde si ho každý mohl prohlédnout.

Dny byly organizovány vesměs stejně, od ranního budíčku, přes dopolední výuku, ale také zábavu a zájmovou činnost. Vypsán byl také přesný čas večere či večerky, a tak mohly mít všechny děti přehled o tom, co se daného dne bude v zařízení dít.

Typický pro rána v dětských domovech byl poslech řecké hymny a rozhlasu Svobodné Řecko, který podávalo informace z domova řeckých uprchlíků. Nebylo – li v nějakém případě možné zprostředkovat poslech této řecké stanice, byl domov povinen podat dětem informace z vysílání jiným způsobem.

Rodiče i ostatní příbuzní dětí žijících v dětských domovech, kteří také pobývali v Československu, měli možnost děti navštěvovat. Návštěvy však podléhaly několika nařízením. Aby rodič mohl své dítě navštívit, musel například získat povolení od ministerstva práce a sociální péče.

Oficiálně byly domovy návštěvám otevřeny jen některý den v týdnu, obvykle o víkendu, a návštěva mohla proběhnout pouze jedenkrát v měsíci. Má babička, Chrisula Klemšová, však vzpomíná, že v dětském domově ve kterém byla umístěna, nebyl, díky vřelému přístupu vychovatelů, problém přijímat návštěvy své maminky častěji, než jednou měsíčně.

Styk dětí s rodinnými příslušníky byl však vždy pod kontrolou personálu, aby nebyl narušen řádný chod zařízení.

Vedle občasného setkání s rodinou, měly děti ještě jednu možnost, jak být ve styku se svými blízkými v Československu i v jiných zemích, kam mnozí Řekové během občanské války uprchli. Tou příležitostí se jim staly dopisy.

Bohužel doba byla taková, že všechna korespondence podléhala nařízené kontrole a vychovatelé měli za povinnost vést soupisy veškerého dopisování. „*Od 21.4.1949 podléhal písemný styk řeckých dětí instrukci, kterou ČsŘS udělila Zemským národním výborům v Praze, Brně a exposituře v Ostravě. Správám domovů řeckých dětí bylo oznámeno, že od tohoto dne nebudou řecké děti odesílat a přijímat dopisy z ciziny přímo.*“¹⁷

4.3.4. Zaměstnání, vzdělávání a volný čas

Do Československa se transporty dostaly děti různého věku a tudíž bylo jisté, že se nebude otálet se zapojením do pracovního provozu čtrnáctiletých a patnáctiletých dětí, které měly již absolvovanou povinnou školní docházku. Tato mládež, někteří dříve, někteří později, obsadila pracovní místa v továrnách v oblastech jejich nového žití.

Dívky obvykle pracovaly v textilních závodech, ale ať už se řecká děvčata či chlapci dostali do jakéhokoliv oboru, po překonání prvotních jazykových bariér a osvojení si práce, byli chápáni jako velmi schopní pracovníci.

Z důvodu kontroly na ně po celou dobu dohlíželi vychovatelé z příslušných dětských domovů, do kterých jejich chovanci patřili. Stejně tak byli ve stálém kontaktu s jejich nadřízenými, pro případ možných problémů. Těch však bylo minimum.

V poměru s dětmi staršími, bylo v domovech umístěno více těch mladších, školou povinných, přičemž mnozí měli velké nedostatky v základním vzdělání, jelikož situace řeckých škol v období války nebyla velmi příznivá. Neodkladně tedy muselo být vyřešeno vzdělávání řeckých dětí, které se mělo uskutečňovat samozřejmě v souladu s ideologickými tendencemi lidově demokratické společnosti a podléhat souhlasu řecké demokratické vlády PDKE. Ta také přislíbila k výuce dodat veškeré potřebné pomůcky, od čítanek po gramatiky apod. Bohužel, ne vždy se učebnice do domovů dostaly v dostatečném počtu.

---

¹⁷ BOTU, Antula. *Řečtí uprchlíci: kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948 – 1989*. 1. vyd. Praha: Řecká obec, 2005. s. 70. ISBN 80-239-5462-8.

Zpočátku měla všechnu školskou agendu na starost Československo – řecká společnost, později, v roce 1951, oficiálně převzalo veškeré povinnosti se vzděláváním řeckých dětí Ministerstvo školství, vědy a umění.

Děti se měly učit především řeckém jazyku a v jejich mateřtině jim měly být vykládány i ostatní předměty. *„Řečtí, potažmo makedonští učitelé obstarávali výchovu dětí v jejich mateřské řeči ve všech předmětech s potřebou ústního a písemného vyjádření v rodné řeči. Patřily k nim čtení, psaní, počty, občanská výchova, dějepis, zeměpis, přírodopis a zpěv. Učitelé měli vést děti k pozorování přírody, seznamovat je na vycházkách s rostlinstvem, minerály a živočichy, upozorňovat přitom na odlišnost řecké přírody. Děti měly poznávat práci československého lidu na polích, v dílnách a v hospodářství.“*¹⁸

Časem se však dospělo k jasnému stanovisku, že výuka češtiny bude pro děti a jejich budoucnost v Československu velice důležitá. Tudíž již od druhé poloviny roku 1949 se vyučovala také čeština, aniž by ale jakkoliv omezovala výuku řečtiny. Český jazyk byl důležitý také proto, že ne všechny domovy měly jako součást svého zařízení zřízenou školu, a tak bylo nutné chovance po nějaké době posílat do škol československých, mezi československé děti. Prvním rokem řeckých dětí v československých školách byl školní rok 1951/1952.

Děti byly velice učenlivé a brzy se do tříd zařadily jako právoplatní členové, jejichž studijní výsledky byly nad očekávání dobré. Stejně tak se jim dařilo i později, poté, co začaly studovat na učilištích, odborných středních školách či gymnáziích, kde i nadále absolvovaly povinnou výuku řečtiny, řeckého zeměpisu a dějepis.

Vychovatelé domovů kladli důraz i na mimoškolní vzdělávání a zájmy, jelikož helénské děti byly velice schopní sportovci a blízko jim byly i činnosti umělecké. Řecká děvčata se ráda věnovala tanci, zpěvu nebo také šití a vaření. Pedagogové se jim tak snažili vyjít vstříc v rozvoji jejich talentu a zálib. Vznikaly také různé umělecké soubory shromažďující talentované řecké děti, které pak své taneční nebo pěvecké umění mohly předvádět zbytku Československa, ale i v zahraničí, v rámci festivalů a touto cestou se i trochu podělit o řeckou kulturu s ostatními.

Všechna dětská činnost – výtvary, školní dokumenty, výkazy a hodnocení, to vše se v domovech muselo podle nařízení uchovávat.

---

¹⁸ BOTU, Antula. *Řečtí uprchlíci: kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948 – 1989*. 1. vyd. Praha: Řecká obec, 2005. s. 96. ISBN 80-239-5462-8.

Vzdělávání a výchova helénských dětí, které po příjezdu do Československa zůstaly žít se svými rodiči, nepodléhalo žádné kontrole a velice často se stávalo, že děti do škol nebyly vůbec posílány a situace v jejich vzdělávání tak nebyla dostatečná. Zmínky o jejich životech bohužel nejsou příliš zmapovány.

Domovy nevynechávaly ani oslavy svátků, a tak děti poznaly typické české Vánoce, kdy pekly cukroví, zpívaly koledy a dostaly i nějaké malé dárky, na nichž se podíleli někteří žáci oslovených československých škol. Stejně tak byly děti obeznámeny se zvyky Velikonoc a neunikly ani tradici jakou je návštěva čerta a Mikuláše.

4.3.5. Konec domovů řeckých dětí

Jak řecké děti vyrůstaly, krok za krokem ubývalo dětských domovů. Mládež se postupem času osamostatnila, mnohé děti se opět vrátily zpět ke svým rodičům, kteří si po nějaké době zvykli na život v Československu, našli řádné zaměstnání a mohli se tak plnohodnotně postarat o život svůj, ale i svých potomků. A tak již během 50. let, kdy domovů zbývalo sporadicky, přicházely první úvahy o úplném zrušení těchto objektů. *„Dne 1.6.1961 bylo na konferenci ředitelů rozhodnuto o zrušení všech samospráv na domovech. V roce 1962 ukončil svou činnost jako poslední domov řeckých dětí domov Šilheřovice odchodem posledních dětí, které dovršily 15. rok svého věku.“*¹⁹

4.4. Dohled na život dětí a jeho dokumentace

Velkou váhou se na organizaci celé probíhající akce podílela Řecká demokratická vláda, která se snažila na své občany v Československu dohlížet a pobyt řeckých uprchlíků měla možnost sledovat i československá veřejnost, která se o životě dětí dozvídala především z tisku, kde tato tematika pravidelně plnila i několik stránek. V domovech také probíhala nejen fotografická, ale i video dokumentace, která tak mohla přiblížit chod domova a život dětí v ČSR nejen obyvatelům naší země, ale i v zahraničí, později také formou uskutečněných mnohých výstav.

Pro mou babičku, Chrisulu Klemšovou, nebyl pobyt v domově nijak traumatizujícím zážitkem, možná spíše naopak. Sama vzpomíná, že více než v dětském domově si připadala jako na nějakém táboře, kde každé ráno všichni

¹⁹ BOTU, Antula. Domovy řeckých dětí v Českých zemích 1948 – 1962 [online] [cit. 2011-03-01]. Dostupný z www: http://www.dialogos-kpr.cz/txt_80/txt_0081.htm

společně cvičili, poslouchali hymny, vztyčovali národní vlajky a kam za ní na návštěvu pravidelně chodila její maminka, která se po zotavení snažila ze všech sil pracovat a vydělat si tak nějaké peníze na živobytí. Nezapomíná zmínit ani milý přístup vychovatelů, i když podle jejích slov, do styku s těmi českými moc často nepřicházela.

Celý tento čas výchovy a péče o řecké děti, jako by se zdál být obdobím neustálého, ale vcelku úspěšného překonávání strastí a překážek, které během této dlouhé cesty vznikaly. Odměnou všem zúčastněným, především samotným tehdejšími helénským dětem a jejich rodinám, může být fakt, že mnozí z nich měli možnost v Československu vystudovat vysoké školy, plně se zapojit do chodu společnosti a vydobýt si v ní právoplatné místo, přičemž nikdy nezahánbit svůj řecký původ, na který jsou dodnes velmi hrdí, a to i přesto, že mnozí nyní žijí v České republice několik desítek let.

5. Kulturní činnost řecké menšiny v ČR

Řekové byli a jsou odjakživa národ velmi muzikální. Nedají dopustit nejen na svou bohatou historii, ale i na tradiční folklórní tance či na typickou řeckou hudbu a s pýchou světa představují také vynikající řeckou kuchyni.

Po občanské válce, která se v Řecku uskutečnila, opustilo zemi na čtyři miliony lidí. Lidí, kteří přes veškeré strasti a bídu, kterou jim život přinášel, nikdy s hrdostí nezapomínali na to, kdo jsou, odkud pochází a své národnostní cítění dávali vždy jasně najevo.

Na svou kulturu nezanevřeli ani uprchlíci v Československu, pro které byla mnohdy právě hudba a tanec důležitým pojítkem se svou rodnou zemí a jakýmsi vysvobozením od všedních problémů každodenního bytí.

5.1. První umělecké soubory

Řecké kulturní soubory se u nás začaly vytvářet již v prvních letech života helénských utečenců v Československu. Vznikaly hlavně při dětských domovech a v mnohých oblastech, kde řecké děti žily.

O tom, že byly soubory úspěšné a oblíbené nejen mezi řeckými dětmi, ale i obyvateli ČSR, vypovídají časté účasti dětských uměleckých skupin na různých oslavách či kulturních akcích. V oblibě bylo především pořádání festivalů. V roce 1951 měl například soubor dětí z Kysiblu Kyselky možnost zúčastnit se Festivalu mládeže, který se konal v Berlíně. V červenci roku 1962 byl pak připravován velký Festival Řecké a makedonské mládeže, který zaznamenal velký úspěch a jehož se zúčastnily i dětské soubory z jiných států, například z Polska. *„Na srpen 1965 byl za účasti představitelů řecké masové organizace Spolek politických emigrantů z Řecka v ČSSR a řeckého komitétu připravován celostátní festival řeckých emigrantů v Ostravě. Předpokládala se účast 4.000 – 5.000 osob, příjezd řeckých delegací emigrantů žijících v jiných socialistických státech a soubor Mikise Theodorakise z Řecka.“*²⁰

Postupně začaly vznikat také taneční a pěvecké skupiny sdružující dospělé řecké emigranty, kteří tak budovali svou národní identitu skrze umění. Začaly se

---

²⁰ BOTU, Antula. *Řečtí uprchlíci: kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948 – 1989*. 1. vyd. Praha: Řecká obec, 2005. s. 342. ISBN 80-239-5462-8.

pořádat taneční a hudební večery za účasti řeckých souborů, které si postupem času získávaly velikou oblibu.

5.2. Reemigrace

Po několika letech strávených v Československu, nastala u některých řeckých obyvatel touha vrátit se zpět do své rodné země. Do země, kde na ně mnohdy čekaly velké části rodin, zpřetrhané občanskou válkou.

Již v 50. letech začaly první reemigrace. Vztahy mezi Řeckem a Československem se v té době zlepšovaly a ČSR mělo v Heladě opět svého zástupce. Této situace využili někteří Řekové a dobrovolně opouštěli Československo, aby se mohli navrátit do své vlasti. Ne všichni, kteří se rozhodli svou novou domovinu opustit, se uchýlili k návratu zpět přímo do Řecka. Mnozí se rozhodli nalézt své nové domovy ve státech jakými byla například Austrálie, Kanada či Spojené státy americké.

Repatriace zpět do Řecka však byla zpomalována ideologickými rozpory obou zemí. K uvolnění situace došlo až s návratem demokracie do Řecka v roce 1974, kdy v zemi padla vojenská diktatura, která vládla od roku 1967. Právo k odchodu z ČSSR však Řekové dostali oficiálně až v roce 1982.

Během 80. let vedl československý předseda vlády L. Štrougal spolu s řeckým premiérem A. Papandreem diplomatická jednání, na jejichž základě byly řeckému lidu po návratu zpět do Řecka uznána odpracovaná léta v Československu a tudíž jim mohl být vyplácen důchod. Začaly se také konat letní tábory pro děti řeckých emigrantů, pořádané řeckými zástupci přímo na území jejich země. Nejen děti, ale i ostatní řečtí emigranti z Československa, mohli opět legálně vycestovat do Řecka, což jim do té doby nebylo dovoleno.

5.3. Současné organizace a sdružení

I přesto, že mnozí řečtí uprchlíci z naší země odešli a jejich počet se tak rapidně snížil, je zde i dnes stále silná řecká komunita, kterou spojuje především národní hrdost a také láska k tradiční řecké kultuře, která neodmyslitelně patří ke všem Řekům, ať už žijí kdekoliv na světě.

Národní vědomí tak budují nejen řečtí emigranti, kteří do naší země přišli v období po II. světové válce, ale také jejich potomci, několik generací, z nichž mnozí se narodili a po celou dobu svého života žijí na území Česka.

Řecká komunita se nadále snaží scházet i v rámci tzv. Řeckých dnů konajících se například v Brně, nebo při Řeckém festivalu v Krnově či Ostravě. Nemalým dílem k těmto setkáním přispívají vzniklé organizace a sdružení působící po celé České republice.

5.3.1. Řecké obce

V místech, kde je kumulace původního řeckého obyvatelstva nejvyšší, začaly postupně vznikat tzv. řecké obce. Nejvíce jich najdeme v kraji Moravskoslezském, kam patří Řecká obec Bohumín, Havířov, Karviná, Krnov, Ostrava, Třinec a Vrbno pod Pradědem. Čtyři řecké obce jsou také v Olomouckém kraji: Javorník, Jeseník, Šumperk a Zlaté Hory. Dále pak Řecká obce Brno a Řecká obce Praha.

Cílem jednotlivých řeckých obcí je sdružovat helénské obyvatelstvo v dané oblasti České republiky, prohlubovat kontakt mezi přistěhovalci a také stále probouzet v emigrantech řeckou identitu a lásku k řecké kultuře.

To se jim velkou měrou daří díky pořádání mnohých společenských setkání, která bývají spojena obvykle s řeckou hudbou a tradičními řeckými tanci. Typickými příklady jsou kulturní akce organizované k oslavám dvou významných řeckých státních svátků. Tím prvním je Den řecké nezávislosti, který připadá na datum 25.3., kdy Řekové po celém světě oslavují svobodu od turecké nadvlády. Druhý státní svátek, tzv. Den ochi (Den ne) připomíná důležitý krok řeckého diktátora Metaxase, který se 28.10.1940 vyslovil jasným NE k ultimátu fašistické Itálie.

Oblíbenou kulturní záležitostí, nejen původních řeckých přistěhovalců, ale i mnohých Čechů, bývají takzvané řecké zábavy plné hudby a tance, pořádané mnohdy právě řeckými obcemi. Téměř všechny řecké obce připravují pro zájemce během roku také několik kurzů řeckých tanců, často nabízejí i výuku novořečtiny.

Veškeré jejich fungování by se zajisté neobešlo bez, nejen finanční, pomoci krajských orgánů, Ministerstva kultury ČR nebo sponzorských darů.

5.3.2. Asociace řeckých obcí (AŘO)

Důležitá pro všech třináct řeckých obcí je společná spolupráce, která může vést k vzájemné pomoci či pořádání společných akcí. Tuto spolupráci jim usnadňuje nestátní nezisková instituce Asociace řeckých obcí (AŘO) se sídlem v Krnově, která všechny řecké obce v České republice sdružuje.

Stejně jako samotným obcím, i této instituci je napomáháno některými ministerstvy České republiky, kraji a v neposlední řadě sponzory.

„Mezi hlavní cíle AŘO v ČR patří prohlubování a podpora přátelských vztahů mezi Řeky žijícími v České republice a Českou republikou, zejména na poli kulturním a společenském.“²¹ Vedle budování spolupráce mezi obcemi, usiluje Asociace řeckých obcí také o další vývoj v oblasti výuky řeckého jazyka, organizuje řecké tábory pro děti a mládež a mnohé společenské akce. Jednou z větších, již konaných akcí, byla například oslava 60. výročí příchodu Řeků do České republiky (bývalého Československa), uskutečněná v měsíci červen roku 2008, které se účastnil mimo jiné i řecký zpěvák George Dalaras, jenž má ve svém rodném Řecku stejné postavení jako u nás pěvec Karel Gott.

5.3.3. Lyceum Řekyň v České republice

Od roku 2000 je dalším významným působícím sdružením Lyceum Řekyň v České republice, které je tak jednou z poboček Lycea Řekyň, jež bylo původně založeno v Athénách roku 1911 a od té doby otevřelo více jak šedesát poboček po celém světě, přičemž v samotném Řecku jich je na padesát.

Vzniku české pobočky, která se nachází v Brně, předcházelo schválení žádosti Správní radou Lycea v prosinci 2000, sídlící v Athénách. Díky tomu tak mohly koncem minulého roku 2010 oslavit členky Lycea již 10. výročí své existence v České republice.

Samotné sdružení uvádí jako svůj hlavní záměr pěstování řecké tradice, které buduje na základě řeckých tanců či prezentací národních helénských krojů. Vedle toho také pořádá různá sezení a semináře s řeckou tematikou.

Lyceum je rozděleno na osm oddělení jakými jsou například oddělení národních tanců či rytmické výchovy nebo oddělení svátků a recepcí.

---

²¹ Kdo jsme [online]. [cit. 2011-03-05]. Dostupný z www: <http://www.arovcr.cz/index.htm>

„Kandidátkou Lycea se může stát každá žena, kterou navrhnou dvě členky správní rady, a která podá žádost. Poté je nová kandidátka volena správní radou. Kandidátka se stává řádnou členkou v případě, že poskytuje svoje služby Lyceu po dobu dvou let a pracuje v některém jeho oddělení. Přispívajícími členy Lycea Řekyň v ČR se mohou stát i muži, pokud chtějí přispět k naplňování cílů Lycea. Nemohou ale být zvoleni do správní rady a hlasovat na valném shromáždění.“²²

5.3.4. Ostatní řecká sdružení a organizace v ČR

K neméně důležitým organizacím působícím v České republice patří i Klub přátel Řecka, který vznikl v roce 1995 a mezi jehož snahy se řadí především upevňování řecko – českých vztahů a vzájemná podpora obou zemí ve všech sférách kultury.

Napomáhat řeckým emigrantům v Brně a okolí, to byl prvotní úmysl Nadačního fondu Hellenika v Brně. Nyní se nadace již delší dobu věnuje tvorbě projektů po celém Česku a snaží se, podobně jako ostatní instituce, o šíření řecké kultury.

V neposlední řadě nesmíme opomenout ani Společnost přátel Nikose Kazantzakise, který byl vynikajícím řeckým spisovatelem a jehož dílo se snaží tato skupina v České republice podporovat a povznést.

---

²² O nás [online]. [cit. 2011-03-05]. Dostupný z www: <http://www.lyceumrekyn.cz/onas.html>

Závěr

Přesto, že počet Řeků na území České republiky z důvodů reemigrace postupně klesal, i dnes, po více jak šedesáti letech, tu stále žije početná řecká menšina - lidé, jimž tehdejší Československá republika umožnila na svém území začít nový život.

Do bývalého Československa přišlo především mnoho malých dětí, které tak díky nízkému věku měly velkou šanci na přizpůsobení se nové kultuře, myšlení a jazyku. Nyní, po několika desítkách let, které lidé hlásící se k řecké národnosti prožili a stále prožívají na území dnešní České republiky, by skoro každý očekával jejich absolutní přizpůsobení se.

Ano, je pravda, že dnešní Řekové v ČR mluví téměř výhradně českým jazykem, přebrali také mnohé české zvyky a tradice, na druhou stranu jsou zářným příkladem malého etnika, které si i na území „cizího“ státu dokáže uchovat svou vlastní identitu, kulturu a tradice, o něž se díky své aktivní činnosti snaží podělit i se zbytkem českého obyvatelstva.

Těchto několik tisíc lidí, kteří představují řeckou komunitu v České republice, se do Československa dostalo z jednoho zřejmého důvodu, tím byla politika. Celá emigrace řeckých uprchlíků z Řecka do některých států Evropy, měla totiž jednoznačně politický podtext a díky silné pozici komunistické strany v tehdejších ČSR, mohla být velká část řeckých emigrantů, především příznivců řecké komunistické strany, transporty převezena právě do Československa, kde se jim dostalo pomoci a řeckým dětem výchovy a vzdělání. To vše stále pod dohledem řeckých komunistů.

Ačkoliv se řídím pravidlem, že nad historií nemá cenu polemizovat, jelikož je to zbytečné, z důvodu, že je celé toto téma, od řecké občanské války, přes emigraci řeckých občanů do ČSR a jejich následnou péči a život u nás, pro mne svým způsobem velmi osobní a důležité, nemohu se na závěr ubránit několika zásadním otázkám, které jsou k příchodu Řeků do Československa a k dané politické situaci vázány - jak by vypadala dnešní řecká komunita v České republice, nebýt spolupráce komunistických stran Řecka a Československa? Byla by stejně početná jako dnes? Snažilo by se Československo na konci 40. let pomoci řeckým utečencům i za jiných politických poměrů?

Použitá literatura a zdroje

Monografie

- HRADEČNÝ, Pavel aj. *Dějiny Řecka*. 2. doplň. a přeprac. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. 768 s. ISBN 978-80-7106-883-9.
- DOROVSKÝ, Ivan. *Makedonci žijí mezi námi II*. 1. vyd. Boskovice: Společnosti přátel jižních Slovanů v nakl. Albert, 2008. 227 s. ISBN 978-80-7326-142-9.
- BOTU, Antula. *Řečtí uprchlíci: kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948 – 1989*. 1. vyd. Praha: Řecká obec, 2005. 523 s. ISBN 80-239-5462-8.
- CIRONIS, Petros. *Akce „Řecké děti 1948“: dokumenty, vzpomínky a komentáře na emigraci helénských dětí v roce 1948 do Československa*. 1. vyd. Rokycany: Státní okresní archiv 2001. 265 s.

Internetové zdroje

- BOTU, Antula. *Domovy řeckých dětí v Českých zemích 1948 – 1962* [online] [cit. 2011-03-01]. Dostupný z www: http://www.dialogos-kpr.cz/txt_80/txt_0081.htm
- *O nás* [online]. [cit. 2011-03-05]. Dostupný z www: <http://www.lyceumrekyn.cz/onas.html>
- *Kdo jsme* [online]. [cit. 2011-03-05]. Dostupný z www: <http://www.arovcr.cz/index.htm>

Pomocné zdroje

- KARADZOS, Georgios. *Ukradené slunce*. 1. vyd. Lomnice nad Popelkou: Studio JB, 2004. 111 s. ISBN 80-86512-24-X.
- *Řecká národnostní menšina* [online] 3.4.2006 . Dostupný z www: <http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=16156>

Seznam použitých zkratk

EAM	Národněosvobozenecká fronta
ELAS	Řecká lidová osvobozenecká armáda
EDES	Národní republikánská řecká liga
EKKA	Národní a sociální osvobození
PEEA	Politický výbor národního osvobození
IDEA	Svatý spolek řeckých důstojníků
AMFOGE	Allied Mission for the Observation of the Greek Elections
DSE	Demokratické vojsko Řecka
PDKE	Prozatímní demokratická vláda Řecka
EPON	Jednotná všeřecká organizace mládeže
MPSP	Ministerstvo práce a sociální péče
ČSR	Československá republika
ÚV KSČ	Ústřední výbor komunistické strany Československa
OSN	Organizace spojených národů
ČSR	Československá republika
ČSSR	Československá socialistická republika
DŘD	Domovy řeckých dětí
ČR	Česká republika
ČsŘS	Československo – řecká společnost
AŘO	Asociace řeckých obcí
ROH	Revoluční odborové hnutí